

XVII. Yüzyıla Ait Bir Mecmû‘a-i Hikâyât’taki *Kahramân-nâme* Metni Üzerine¹

İshak ALGAN

Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Doktora Öğrencisi, İstanbul, Türkiye

ORCID ID: 0000-0002-0378-5064, E-mail: ayzektime@gmail.com

Özet

Eski Anadolu Türkçesi döneminde kaleme alınan eserler arasında mecmû‘a-i hikâyâtlar da önemli eserlerdendir. İçerdikleri seçme ve çok yönlü metinler, dönemin dil zevkinin gelişmesine katkı sunmanın yanında bağlı bulunduğu kültürün sosyal ve tarihi arka planının yansıtılmasında çok önemli işlev yüklenmiştir. Bu çalışmada, Fransa Milli Kütüphanesi Bibliothèque Nationale’de Türkçe Yazmaları Koleksiyonu Gaulmin/Regius, 1450 arşiv numarasında kayıtlı 17. yüzyıla ait bir mecmû‘a-i hikâyâtteki *Kahramân-nâme* metni ve nüshaları incelenmiştir. Çalışma, 426 varaktan oluşan *Mecmû‘a-i Hikâyât*’ın üçüncü ve dördüncü ciltlerini içermektedir. Mecmuadaki *Kıssa-i Kahramân-ı Kâtil*’in muhtevası, eserin müellifi ve yazılış tarihi, nüshaları hakkında bilgi verilmiş, metindeki on altı hikâye sınıflandırılmıştır. Metin, Eski Anadolu Türkçesi dönemine özgü dil özellikleri göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: *Mecmû‘a-i Hikâyât*, *Kahramân-nâme*, *Kahramân-ı Kâtil*, hikâye.

On the Text of the *Kahramân-nâme* in a 17th Century Mecmû‘a-i Hikâyât

Abstract

Among the works written in the Old Anatolian Turkish period, the mecmû‘a-i hikâyâts are also important works. The selective and versatile texts they contain have played a very important role in reflecting the social and historical background of the culture to which they are attached, in addition to contributing to the development of the language taste of the period. In this study, the text of the *Kahramân-nâme* and its copies in a 17th century mecmû‘a-i hikâyât registered in the Turkish Manuscripts Collection Gaulmin/Regius, 1450 archive number in the Bibliothèque Nationale of the National Library of France were examined. The study includes the third and fourth volumes of the Mecmû‘a-i Hikâyât, consisting of 426 folios. The content of the *Kıssa-i Kahramân-ı Kâtil* in the mecmua, the author of the work, the date of writing, and the copies were provided, and the sixteen stories in the text were classified. The text displays linguistic features that are specific to the Old Anatolian Turkish period.

Keywords: *Mecmû‘a-i Hikâyât*, *Kahramân-nâme*, *Kahramân-ı Kâtil*, story.

¹ Bu makale, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı Doktora Programında hazırlanan *XVII. Yüzyıla Ait Bir Mecmû‘a-i Hikâyât (vr.01-213) (İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım)* başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

Giriş

Mecmua, Arapça cem' masterından “bir araya toplanmış, bir araya getirilmiş” anlamında mecmu' kökünden türemiştir. Mecmualar, bir ya da birden çok yazarların nazım ve nesir türünde; dini ya da din dışı eserlerinin bir araya getirilmesiyle ortaya çıkan derleme metinlerdir. (Uzun, 2003: 265-268)

Edebi gelenekte kurallarının çerçevesi çizilmiş, sistemleştirilmiş birçok türe karşılık mecmualar için başlangıçta bunu söylemek mümkün değildir. Yapılan çalışmalarda mecmuaların başlangıçta mürettibinin kişisel zevkine göre şekillendiği belirtilmektedir (Gürbüz, 2013: 315-322). Bu derlemeler belli bir standarda ve şekle kavuşarak zamanla tür özelliği kazanmıştır. Dinden, müziğe, tarihten, tıbbı, mektuptan, muammalara varıncaya kadar pek çok alanda bu türde eserler ortaya konmuştur. Bu türün müstakil bir özellik kazanması ilk örneklerin ortaya çıkışından birkaç asır sonra gerçekleşmiştir (Uzun, 2003: 265-268). Zamanla bu mecmuaların bilimsel olarak değerlendirilmeleri, sınıflandırılmaları ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu türün daha iyi anlaşılıp değerlendirilmesinde gerek mecmualar gerekse hikâyeler üzerinde Agah Sırrı Levend (Levend, 2014: 124-148), M. Nihad Özön (Özön, 1985: 40), Hasibe Mazıoğlu (Mazıoğlu, 1985: 19-20), Günay Kut (Kut, 1986: 170-173), Atabey Kılıç (Kılıç, 2012: 75-96), Mehmet Gürbüz (Gürbüz, 2012: 97-113) gibi araştırmacıların yaptıkları sınıflandırmalar çok önemli olmuştur. Mecmûa-i hikâyâtlar, zamanın süzgecinden geçmiş, seçilmiş metinleri ifade ederler. Kaynakları çok eskiye dayanan bu eserler gerek işlevselliği gerekse kültürel, mitolojik, dini vb. pek çok açıdan sunduğu izlerle kişi ve toplum üzerinde etkisini yüzyıllar boyunca kaybetmeden devam ettirmiştir. Günümüzde yerini modern anlatı tekniklerinin imkânlarını sonuna kadar kullanan türlere bırakmıştır.

Çalışmamıza konu olan *Mecmûa'-i Hikâyât*, farklı tasniflerdeki farklı sınıflandırmalara ait alt başlıkların birden fazlasını içinde barındırmakla birlikte; onu “Aynı konu ile ilgili eserlerin bir araya getirilmesiyle oluşan mecmualar” grubuna dahil etmek daha doğru olacaktır.

Bu çalışmada, Bibliotheque Nationale'de bulunan XVII. yüzyıla ait bir *Mecmû'a-i Hikâyât*'taki *Kahramân-nâme* ve *Kahramân-nâme* nüshaları hakkında bilgi verilecek, *Kahramân-nâme*'de yer alan hikâyeler konularına göre sınıflandırılıp tanıtılacaktır. Esere adını veren *Kahramân-ı Kâtil*'in tarihi arka planı ve Türk dili ve edebiyatındaki yeri üzerinde durulacaktır.

İlk cildi üzerine birçok akademik inceleme ve yayın bulunan *Kahramân-nâme*'nin ikinci, üçüncü ve dördüncü cildi üzerine tespit edebildiğimiz bir çalışma yoktur. Eldeki metinlerde sıklıkla [168/a] “¹⁵... *Ancağ velî kışşa-yı Kahramân dahı dört mu'teber cild* ¹⁶*kitâbdur. Cild-i evveli budur kim bu kadar beyan olındı. Velî bâkisi* ¹⁷*ele girmez, muhâldür. 'Aqla fehm olan oldur ki bunuñ tamâm kışşaları* [168/b] ¹*hazâ'in-i şâhlardur. Ğayrı da ele girmez. Ol sebebdendür kim nüshası* ²*yokdur ve hem taşşiline behâsi çoğdur. 'Avâmuñ bu nesneye kudreti* ³*yoğdur. Pâdişâhlaruñ ne ihtiyâc var ammâ Allâh feyyâzdur.*”² denilerek ilk cildin dışındaki nüshalara ulaşmanın zorluğu dile getirilmektedir. Yine birinci ciltte, benzer bir bölümle karşılaşıyoruz. (Direkçi, 2020: 169)

Kahramân-nâme Metinlerine Genel Bakış

İran'ın kahramanlık destanı olan *Kahramân-nâme* farklı metinlerde Dâstân-ı Kahramân, Kıssa-i Kahramân-ı Kâtil, Pehlevân-ı Âdil adlarıyla da karşımıza çıkar. Konusu Pers hükümdarı Huşeng'in dünyaya hâkim olmak için Sistan şahının oğlu ile Hindistan'da yaptığı savaşlardır. (Bulut, 2009: XVI-XVII) Yapılan çalışmalarda, *Kahramân-nâmelerin* birçok metnin olduğu görülmektedir. Bu çalışmalarda birinci ciltteki anlatılardan, eserin Tahmurad'ın oğlu Kahramân/Kahramân-ı Kâtil olduğu ve kahramanlıklarının hikâye edildiği görülmektedir.

Kahramân-nâme müellifi, kaynaklarda Ebû Tâhir-i Tarsusî olarak geçmektedir. (Albayrak, 1994, aktaran Bulut, 2016: 5) Melikof'a, göre Ebu Tâhir Tûsi, Gazneli Mahmud'un maiyetindeki anlatıcılardan biridir. Ebu Müslim Destanı'nda Ebu Tâhir Tûsi adlandırmasının yanı sıra Ebu Tâhir Tarsusî, Tartusî, Ebu Tâhir Musa ya da Muhammed bin Hasan bin Ali bin Musa gibi adlarla anılan bu kişiyi *Kahramân-nâme*'de Tartus Hekim olarak görürüz. Ebu Tâhir Tusi'nin adının Tarsus ve Tartus kentleriyle ilişkilendirilmiş olmasını Ebu Tâhir'in destanlarının Anadolu'da kazandığı başarıya en çok da Ebu Müslim Destanı'nın Ahi çevrelerindeki yaygınlığına bağlıdır. Melikof'a göre Ebu Tahir bir derleyici değil, öykücüdür. (Melikof, 2023: 7-8) Bu kişi bizim metnimizde Tartûs-i Hindî olarak geçmektedir.

Bibliothèque Nationale'de bulunan bir *Kıssa-i Ebû Müslim* nüshasındaki (Supplément Persan, nr. 843, vr. 73) bilgilere göre Ebû Tâhir-i Tûsî âmâdır. Zaman zaman kendisinden Ebû Tâhir-i Karagözî olarak da söz edilir (Albayrak, 1994: 195). Melikof, bu ayrıntının bir müstensih hatası

² H. 1615 no.lu metin.

olma ihtimalinin yüksek olduğunu söyler. Çünkü aynı elyazmasında birkaç yerde ondan Ebu Tahir Tarsusî olarak da söz edildiğini ve müstensihinin کرکزی [Karagözi] ve طرسوسی [Tarsusî] sözcüklerini karıştırmış olmasının mümkün olduğunu söyler. (Melikof, 2023: 9)

Kahramân-nâme hakkında ilk bilgi verenlerden biri Blochet'tir. Eserin Hindistan'dan I. Hüsrev'in sarayına getirildiğini ve onun bilge veziri Bozorgmihr tarafından Pevlevinceye tercüme ettirildiğini belirtir. Ebu Tâhir Musa el-Tarsusî tarafından Farsçaya, ardından da Türkçeye çevrilmiş, *Şehnâme* geleneğine ait bir metindir. (Blochet, 1932: 137). Blochet'nin ikinci cilt olması muhtemel dediği Fransa Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonunu'nda Gaulmin/Regius 1448 arşiv numarasıyla kayıtlı, 216 varaktan oluşan *Dâstân-ı Kahramân-ı Kâtil* adlı metindir.

Hermann Ethé'ye göre Firdevsî'den sonraki Şahnâme tarzının en başarılı ismi Ebû Tâhir Muhammed-i Tarsusî'dir. Yaşadığı çağ ve nereli olduğu konusunda bilgi bulunmayan Tarsusî'nin *Kahramân-nâme* adı altındaki hikâyeleri İran hükümdarı Huşeng dönemine aittir. *Kahramân-nâme*, Tarsusî'nin İran hikâyelerini derlediği nesir türündeki dört önemli eserinden biridir (Yıldırım, 2013, aktaran Bulut, 2016: 6). Menzel (1964: 88) *Kahramân-nâme* maddesinde metnin mensur bir İran kahramanlık destanı olduğunu söyler ve *Kahramân-nâme*'yi Firdevsî'nin Şahnâme'si etrafında toplanan mensur destanlar grubuna dahil eder. Ebu Tahir Tartûsî'ye (Tarsûsî) isnat edildiğini söyledikten sonra eserin muhtevası hakkında bilgi verir.

Rahimova'ya, göre *Kahramân-nâmeler*, konu bakımından millileşmiş destanlardır. Konu itibarıyla diğer Doğu halklarına mal edilmiş olsa da bir bütün olarak Türklerin tarihî kahramanlıklarını yansıtır. Rahimova, *Kahramân-nâme ile Müyesseb Gâzi Destânı, Kitab-ı Battal Gâzi, Havernâme* gibi metinler arasındaki benzerliklere dikkat çeker. Bu metinlerdeki bazı hikâyeler, bazı savaş aletlerindeki ortak özellikler, savaş meydanlarında ortaya konan cesaret, vahşi hayvanlarla mücadele tarzları, olağanüstü varlıkların ele alınış şekilleri gibi birçok ortaklığı örneklendirir. Aynı adla bu metinlerde yer alan kişilerin ele alınışlarındaki farklılıkları gösterir. (Rahimova, 2022:16-19)

Eserin Müellifi ve Yazılış Tarihi

Üzerinde çalışılan *Kahramân-nâme*'nin müellifiyle ilgili bir kayıt yoktur. Metnin 134a'da ve 426a'daki temmet kayıtlarından müstensihinin Mustafa bin Muhammed olduğu anlaşılmaktadır.

Eserin yazılış amacıyla ilgili, 78/a'da Huşeng Şah'ın Şerîf Hakîm'e *Kahramân-ı Kâtil*'in bütün hikâyelerini bir yazması yönünde emir verdiği bunların da *Huşeng-nâme'nin* dördüncü cildinde yazılmış olduğu belirtilmektedir.

Eser, Fransa Milli Kütüphanesi Bibliotheque Nationale'de Türkçe Yazmaları Koleksiyonu Gaulmin/Regius, 1450 arşiv numarasında kayıtlıdır. *Mecmûa '-i Hikâyât* adlı eserin başlangıcında *Kahramân-nâme'den* bir cilt bulunduğu bilgisi kütüphane kayıtlarında vardır. İstinsah tarihi H. 1039(M 1638)'dir. Nesih hatla harekesiz yazılmış olup 426 yapraktır. Türk tarzı kahverengi meşin, gömme baskılı cilttir. Nüshanın bulunduğu dijital sayfanın sağ alt kısmında: "Bibliotheque nationale de France Departement des manuscrits. Turc 345" ibaresi yer alır.

Dijital sayfada, belgenin siyah beyaz mikrofilm şeklinde tutulduğu, dijitalleştirilmiş versiyonunun da bulunduğu bilgisi yer almaktadır. Referans numarası: MFILM Turc 345 olarak belirtilen yazmanın R 26269 numaralı belgeden tarandığı belirtilmiştir.³

Mecmû'a-i Hikâyât'in çalışmamızı içeren bölümü (01/a-213/b) varakları arasını oluşturur. Kitap kapağının iç tarafında 345 numaralı yazma olduğunu gösterir daire içinde alınmış bir kayıt, hemen altında da bu eserin 426 sayfalık bir metin olduğu, metnin 348. sayfası eksik olduğu ibaresi vardır. Metinde ilgili sayfaya baktığımızda 347'den sonraki sayfa eksik olduğu için 348 ve 349. sayfaların yan yana numaralandırıldığı görülmektedir.

Eser, mensur bir *Kahramân-nâme* olup içinde az da olsa manzum bölümler bulunmaktadır. Yine temmet kaydının sonunda doğrudan *Kahramân-nâme* ile ilişkili olmayan manzum bölümler yer almaktadır. *Mecmûa '-i Hikâyât* 'ta iki yerde temmet kaydı vardır. 134a'daki ilk bölümdeki temmet kaydından Mustafa bin Muhammed tarafından istinsah edildiği ve temmet kaydının devamında şiirde "Fî 25 Şafer sene 1039" ibaresinden bu bölümün tamamlanış tarihinin 1629 olduğu görülmektedir. (136/a)da Cildü'r-râbi'başlığıyla başlayan (424/b)'de sonlanan dördüncü cildin sonunda "Temmü'l-kitâb bi'avnü'l-melik el-vehhâb taḥrîr-kerde Muştafâ bin Muḥammed,⁷ fî-ilâ ve âḥir zi'l-ḥicce sene 1038." İbaresidir. Her iki ciltte de müellif kaydına rastlanmamıştır.

(1/a)'dan (133/b)'ye kadar 17 satır devam eden metnin içinde 3 varakta farklılık vardır. (21/a-23/b)deki varakların satır sayıları 20-22-23 olarak farklılık göstermektedir. Yazı stilleri, ilgili sayfaların farklı bir kişinin elinden çıktığını düşündürmektedir. (134/a) da 15, şiirlerin yer aldığı

³ <https://archivesetmanuscrits.bnf.fr/ark:/12148/cc92867n>

(134/b) 8 ve (135/a) 8 satır olarak devam eder. (136/b)den çalışmamızın sonlandığı (213/a)ya kadar 21 satırdan oluşur.

Esere kütüphanenin dijital ortamından ulaştığımız için orijinalini görme imkânı olmamıştır. Eserin şekil özelliklerini içeren bilgiler doğrudan sayfadan alınmıştır.⁴ Yazmanın bazı satırlarında kenarlar ile eklemeler yapılmıştır. Yazmanın sayfa kenarlarında yer yer lekeler ve bozulmalar vardır.

Çalışmamızın ilk bölümünün hangi cilde ait olduğuna dair bir veri yoktur. 87b'de “Cām ve Tāvus” hikâyesinde Gülçîn Bānū'nun Hüsrevşîr ve 'Āşım 'Ayyār'a söyledikleriyle ilgili “İkinci cildde mesturdur.” ifadesi dikkate şayandır. Çünkü pek çok metnin varlığından ve benzerliğinden emin olduğumuz, işlenen konuları bildiğimiz birinci cilt olamayacağı kesindir. Metindeki “İkinci cildde mesturdur.” ifadesi de (1/a-135/b)nin ikinci cildi içermediği sonucunu çıkarmamızı zorunlu kılıyor. Bir başka dikkat çeken husus (1/a) ile başlayan bölümden (135/b)'ye kadar olan bölümde herhangi bir cilt numarası verilmemiştir. (136/a) ile dördüncü cilt başlamaktadır. (136/a)da “Cildü'r-rābi” başlığıyla devam eden çalışmamızın ikinci bölümü (213/b)de son bulur. Bu durumlar göz önüne alındığında üzerinde çalıştığımız (1/a-135/b) varakları arasının hangi cilde ait olduğuna dair bir bilgi mevcut değildir. Buna karşılık (136/a-213/b) varaklarının dördüncü cildi ihtiva ettiğini söylemek mümkündür. Eserin 1618 no.lu Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonu Nüshasının başında kırmızı mürekkeple “*Kıssa-yı Kahramân-ı Kâtil* üçüncü cildir, beyan olunur.” ibaresinden metnin üçüncü cilt olduğu belirtilmiştir. Bu eser çalışılan metnin nüshası olduğundan eksiklikler ve okunamayan bölümlere de kaynaklık etmiştir.

Eserin nüshaları

İşlenen konulardaki ortaklıklar yönüyle eserin tespit edebildiğimiz iki nüshası mevcuttur. İkisi de İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonu'nda bulunmaktadır.

1618 no.lu Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonu Nüshası

Bu nüsha, *Hikâye-i Kahramân* adıyla Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonu'nda H. 1618 demirbaş numarasıyla kayıtlıdır. Aharlı kağıt, 212mm boy ve 140mm enindedir. 167

⁴ <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b100823842/f428.item.r=kahraman>

varaktan oluşur. Her sayfa 17 satır talik kırması ile yazılmıştır. İstinsah tarihi H. 1019(M. 1610). Kahverengi deri ve ebru cilttir.

Kapağın iç kısmında sağda “Topkapu Sarâyı Tahrîr Komisyonu” yazılı kırmızı renkli mühür, mührün üzerinde alt alta yazılmış kayıt numarası olduğu düşünülen 233/26432 sayıları vardır. Solda üstte (1/a)da “Bu kitâbı Rûm ili Hisârı’nda tarihî Hasan Efendi yalısında kırâat olunmuştur. 15 Ramazan 1192 (7 Ekim 1778)” ibaresi vardır. Sağda alta mühür şeklinde “Hazine” yazısı ve Topkapı Sarayı Müzesi mührünün içinde 1618 kayıt numarası vardır. 1b’de “Kıssa-yı Kahramân-ı Kâtil üçüncü cildidür beyân olunur.” diye başlar. Metin başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmaktadır. Varakları gösteren rakamların sonradan kurşun kalemle verildiği anlaşılmaktadır. Eserin şirazesı oldukça kötü durumdadır. Yazmanın sayfalarının uçlarında ve kenar boyunca yırtılmalar, kopmalar, bozulmalar vardır. 168. varak boş bırakılmıştır.

Sayfalardaki başlıklar, düzyazıdan şiire geçilen bölümlerdeki “nazım-nesir” ibarelerinin, yeni hikâyelere geçilirken kullanılan “ez-in cânib, bir zamânda, bu cânibden, râviyân-ı aḥbâr, râviler böyle rivâyet ider, bizüm kışşamuz bu cânibde” gibi kalıp ifadeleri kırmızı mürekkeple yazılmaktadır. Yan yana yazılan beyitlerde sonraki mısraya geçilirken aradaki boşluklar kırmızı noktalarla gösterilmiştir. 1618 no.lu metnin sonunda üçüncü cildin tamam olduğu, dördüncü cilde geçileceği ibaresi vardır:

(167/a)³Uşda üçüncü cild bunda tamâm oldı. Şimden soñra dördüncü cildde Şehmân Şâh ve güvegisi Amlâk Şah ve Adlân-ı Ahend-dil ve Kağğâr-ı ‘Azam ve Süleymân cân bağınun kışşa inşâ’ allâh te’âlâ dördüncü cildde zikr olur, inşâ’ allâh te’âlâ. Ber-cemâl Muğammed şalavât, temmet ’ül-kitâb bi’avnü’l-melik el-vehhâb” bilgisi verildikten sonra temmet kaydı düşülmüştür. 1618 no.lu metin, ayrıntılar yönüyle *Mecmûa ‘-i Hikâyât’in* kısa tutulan bazı bölümlerine ışık tutmaktadır.

1618 no.lu nüshadan başka Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonu’nda H. 1615 demirbaş numarasıyla kayıtlı 269 varaktan oluşan bir metin daha vardır. Bu *Kahramân-nâme* metninin bir bölümünde, işlenen konular bakımından metnimizle bazı ortaklıklar mevcuttur. 1615 no.lu metinde 175. varak, bizim metnimizin 1. varağına karşılık gelmektedir. 1615 no.lu metnin 269. varakta son bulunduğu bölüm bizde 64. varağına karşılık gelmektedir. İki metinde de birebir aynılık olmasa da işlenen konulardaki ortaklık dikkat çekicidir.

Mecmû'a-i Hikâyât'ın Muhtevası

Mecmû'a-i Hikâyât'ta anlatılan hikâyelere konu bir başlıkları verilmemiştir. Metinde içeriğinden hareketle on altı farklı hikâyeden söz edilebilir. *Mecmû'a-i Hikâyât'ta* yer alan hikâyeler yer yer epik anlatılar, yer yer kronolojik tarihin izdüşümüne denk gelen karakterler üzerinden ilerleyen hikâyeler biçiminde Kahramân-ı Kâtil'in merkezinde konumlanmaktadır. *Mecmû'a-i Hikâyât'ta* anlatım tekniği yönüyle hikâye içinde başka hikâyelere yer verilmesi bu metne günümüz anlatı tekniklerinin hazırlayıcı örnekleri olarak bakmamıza da kapı aralar.

Eserde anlatılan hikâyeler içerikleri dikkate alınarak aşağıdaki gibi başlıklandırılabilir:

- 1- Câm ve Tavus Hikâyesi
- 2- 'İkkâl Câzû'nun Gerden-keşân'dan Kardeşinin İntikamını Almak İçin Gelmesi Kahramân-ı Kâtil'in Hikâyelere Dahil Olduğu Bölüm
- 3- Bahr-i Muhît'in Garip Sakinleri, Kahramân-ı Kâtil'in Şahları ve Şah Hatunlarını Kurtarması
- 4- Kahramân-ı Kâtil'in Peleng-Ser Câzû'yu Öldürmesi
- 5- Kahramân-ı Kâtil'in 'İkkâl Câzû'yu Gerden-keşân'ı Öldürtmesi
- 6- Kahramân-ı Kâtil, Hüsrevşîr, Dahhak Ejderhâ-Süvâr, Dahhak-ı Nev-Cüvân, Bihterân Şâh'ın Evlenmesi
- 7- Üç Sütun Hikâyesi
- 8- Câm ve Tavus Hikâyesinin Aslı
- 9- Kahtarân'ın Câlût Şâh'ı Öldürmesi
- 10- Gerden-keşân'ın 'Akûr Câzû'yu Öldürmesi
- 11- Kahrâm-ı Çînî'nin İki Yüzlülüğü ve Kahramân-ı Kâtil Tarafından Öldürülmesi
- 12- Kahramân-ı Kâtil'in Fendûn Câzû'yu Öldürmesi
- 13- Huşeng Şah ve Kahramân-ı Kâtil'in Çocuklarının Birbirleriyle Evlendirilmeleri
- 14- Kahramân-ı Kâtil'in Kabul Olan Duası
- 15- Kahramân-ı Kâtil'in Akrebe Câzû'yu Öldürmesi

16- Kahtâr-ı A'zam'ın Müslüman Olup Kahramân-ı Kâtil'in Hizmetine Girmesi

Sonuç

Hikâye mecmuaları sundukları içerik, önceledikleri konular, dilin kullanılışı vb. yönler dikkate alındığında yazıldığı dönemin sanat zevkinin, sosyal hayatının, dini anlayışının çok değerli ve çok yönlü ürünleri olduğu görülmektedir.

Köprülü'nün mecmualar için kullandığı “medfun ve meçhul hazineler” ifadesi 17. yüzyıla ait bu Mecmû'a-i Hikâyât'taki *Kahramân-nâme'nin* ortaya çıkarılması yönüyle daha da anlam kazanmıştır. Çalışma sonucunda metnin, *Kahramân-nâme'nin* üçüncü ve dördüncü ciltlerini ihtiva ettiği bilgisine ulaşılmıştır. Eserde, 1-213 varaklarını içeren metinlerden hareketle on altı farklı hikâye tespit edilmiştir. Bu hikâyeler, Eski Anadolu Türkçesi dönemine özgü dil özelliklerini yansıtmaktadırlar. Hikâyelerin üzerinde birçok çalışma yapılan 344 no.lu nüshadan farklı anlatıları içerdiği görülmektedir. Bu çalışmayla *Kahramân-nâme* anlatılarının çerçevesi daha da genişletilmiş, eserin başkahramanı Kahramân-ı Kâtil etrafında gelişen yer yer mitik yer yer tarihi yer yer hayali arka plana dair verilere ulaşmak mümkün olmuştur.

KAYNAKÇA

- Akar, A., (2018). *Oğuzların Dili Eski Anadolu Türkçesine Giriş*, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Bloch, E., (1932). *Catalogue des Manuscrits Turcs*, Bibliotheque Nationale, Paris, s.137.
- Bulut, G., (2016). *Kıssa-ı Kahraman-ı Kâtil (Wr. 41-80 İnceleme-Metin-Dizin)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Bulut, Y., (2009). *Kıssa-i Kıran-ı Habeşi giriş-tenkitli metin-dizin* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul. s. XVI-XVII.
- Direkçi, B., (2020). *Kahramân-nâme*, Konya: Palet Yayınları, s.169.
- Ercilasun, A. B., (2004). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Gülsevin, G., Boz, E., (2004). *Eski Anadolu Türkçesi*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Günbattı, H., (1998). *Kahramân-nâme (inceleme-metin)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Malatya Üniversitesi, Malatya.

Gürbüz, M., (2012). *Şiir mecmuaları üzerine bir tasnif denemesi. Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, Turkuaz Yayınları, 97-113.

Gürbüz, M., (2013). *Şiir Mecmualarının Kaynakları Üzerine. Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic*, 8(1), s. 315-322.

İpek, İ., (2018). *Paris Bibliotheque Nationale Supp. Turc. 344'te kayıtlı bir Kahramân-Nâme örneği: Kıssa-i Kahramân-ı Kâtil (inceleme-metin)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uşak Üniversitesi, Uşak.

Kahramân-nâme, [https://archivesetmanuscripts.bnf.fr/ark:/12148/cc92867n;https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b100823842/f428.item.r=kahraman;](https://archivesetmanuscripts.bnf.fr/ark:/12148/cc92867n;https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b100823842/f428.item.r=kahraman) Erişim tarihi: 05.05.2025

Kahramân-nâme, <https://portal.yek.gov.tr/works/detail/558742>; Erişim tarihi: 05.05.2025

Kavruk, H., (1998). *Eski Türk Edebiyatında Mensur Hikâyeler*. İstanbul: MEB Yayınları.

Kılıç, A., (2012). *Mecmua Tasnifine Dair Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII: Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, Turkuaz Yayınları, İstanbul, s.75-96.

Kızgınçelik, S., (2019). *Kıssa-ı Kahraman-ı Kâtil (Vr.1-40 inceleme-metin-dizin)*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Kut, G., (1986). *Mecmua.* " *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*. c. VI. İstanbul: Dergâh, s. 170-173.

Mazıoğlu H., (1985). *Divan Edebiyatında Hikâye. Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin*, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara, s.19-20.

Özön, M. N., (1985). *Türkçede Roman*, (II. baskı)(haz. Alpay Kabacalı), İstanbul, s.40.

Rahimova, A., (2022). *Kahramannâme (Bilimsel-Paleografik, Filolojik Araştırma ve Metnin Transfone Edilmesi)*, Azerbaycan Millî İlimler Akademisi Muhammed Fuzuli El Yazmaları Enstitüsü, Elm ve Tahsil Yayınevi. Bakü, s. 16-19.

Süle, M., (2019). *Kıssa-ı Kahraman-ı Kātil (Vr.81-120 inceleme-metin-dizin)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Timurtaş, F. K., (1994). *Eski Türkiye Türkçesi (XV. Yüzyıl)*. İstanbul: Enderun Kitabevi.

Tulum, M., (2011). *17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı*. Ankara: TDK Yayınları.

Uzun, M., (2003). *Mecmua, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 28, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 265-68.

Yıldırım, N., (2018). *İran Mitolojisi*. İstanbul: Pinhan Yayınları.

Yıldırım, N., (2019). *İran Kültürü Zerdüşt'ten Firdevsî'ye Şadi'den Şamlu'ya İran'ın Sözlü ve Yazılı Kaynakları*. İstanbul: Pinhan Yayınları.

Yıldırım, N., (2021). *İran Edebiyatı İslamiyetten- Gaznelilere*. İstanbul: Pinhan Yayınları.

Yıldız, O., Yalkın, A. O., (2021). *Tarihî Türk Lehçeleriyle Karşılaştırmalı Eski Anadolu Türkçesi*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Yümni, M. E., (2014). *Tercüme-i Kahraman Katil* (İ. Toprak, Haz.). İstanbul: Büyüyenay Yayınları.

Ekler:

345 no.lu Fransa Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonu Nüshası Tıpkıbasımı

1618 no.lu Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonu Nüshası Tıpkıbasımı

